

גמרא סדורה

גמרא בעריכה מבארית

מסכת נדרים

פרק ז' - "הַנֵּוֹדֵר מִן הַיָּרֵק"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

להארות והערות
דניאל ברק ווינט
טל' - 0526071122
דוא"ל vinetdb81@gmail.com

פרק זה יהיה לרפואת עם ישראל - "כי אחים אנחנו!"

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת נדרים פרק ז' - "הנודר מן הירק"

1. נד, א-ב

רש"י

מתני'

הנודר מן הירק וכו' ורבי עקיבא אוסר. דקסבר דילועין בכלל ירק: אלא דילועין. מכלל דלאו מיניה הוא:

לא מצאתי אלא קיטנית. בתמיה כלומר להכי לא קאמר ליה אלא די דילועין מכלל דדילועין מיניה הוא ולא מין קיטנית:

פול המצרי לח. הוי מין ירק: ומותר ביבש. שהוא מין דגן:

גמ'

אמאי אוסר ר"ע הא מן ירק נדר. ודילועין לא איקרי ירק:

ירקי קדרה עלי. ודילועין בכלל ירקי קדרה הן שהרי מתבשלין בקדרה:

ודילמא. האי דקאמר ירקי קדרה עלי ירק הנאכל בקדרה עלי קאמר כגון שומים ובצלים שהן נאכלים בקדרה שנותנין אותן בקדרה כדי ליתן טעם בתבשיל:

באומר ירק המתבשל בקדרה. דדילועין נמי הן מתבשלין בקדרה ונותנין אותן בשביל תבשיל אבל שומין אין נותנין אותן אלא בשביל טעם ולהכי ר"ע אוסר:

דצריך שלוחא לאימלוכי עליה. כגון דילועין כי אמר לשלוחו קח לי ירק אינו מביא לו דילועין אלא אומר לו לא מצאתי אלא דילועין ומימליך עליה וקאמר ליה דרוצה אתה שאביא לך דילועין וכהאי גוונא לאו מיניה לפיכך כי נדר בירק מותר בדילועין:

ורבי עקיבא סבר כו'. מדקאמר ליה לא מצאתי אלא דילועין ולא אמר לא מצאתי אלא קיטנית אלמא דילועין מין ירק הוא:

מודה רבי עקיבא. אע"ג דאוסר בדילועין אעל אכל דילועין אינו לוקה דקסבר ליכא מלקות דלא יחל דברו הואיל וצריך לאימלוכי ביה עלה:

מתגייתין. דמעילה דשליח מעל דלא כר"ע דקתני סיפא לא עשה שליחותו שליח מעל:

אמר לשלוחו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד שליח מעל. דלא עשה שליחותו דאין כבד בכלל בשר:

ואי ר"ע. הא אמר כבד בכלל בשר הוי דמילתא דמימליך עלה שליח מיניה הוא וה"י אע"ג דלא אימליך השתא אורחיה הוא לאימלוכי דכי אמר לו תן בשר לאורחין ולא היה לו בשר אלא כבד דרכו לומר אין לי אלא כבד וכמאן דמימליך דמי:

למעול בעל הבית. דהא עשה שליחותו:

תריץ מי לא מודה ר"ע דצריך אימלוכי. שליח בבעל הבית ואע"ג דסי"ל דמיניה הוא במילתא דצריך לאימלוכי הכי איבעיא ליה למימר שליח לבעל הבית רוצה אתה שאתן להם כבד וכיון דלא מימליך לא עשה שליחותו ופשע ושליח מעל אע"ג דסבר דמין בשר הוי:

לשמעתא. האי תירוצא דקא מתרץ אביי:

משנה

הנודר מן הירק:

מותר בדלועין,

ורבי עקיבא אוסר.

אמרו לו לרבי עקיבא:

והלא אומר אדם לשלוחו: "קח לי ירק", והוא אומר: "לא מצאתי אלא דלועין!"

אמר להם: בן הדבר, או שמא אומר הוא: "לא מצאתי אלא קיטנית?"

אלא, שהדלועין בכלל ירק, וקיטנית אינו בכלל ירק.

ואסור בפול המצרי לח, ומותר ביבש.

גמרא

"הנודר מן הירק".

והא מן ירק נדר!

אמר עולא:

באומר: "ירקי קדרה עלי".

ודילמא: ירק הנאכל בקדרה קאמר!

באומר: "ירק המתבשל בקדרה עלי".

במאי קא מיפלגי?

רבנן סברי: כל מילתא דצריך שליחא לאימלוכי עליה - לאו מיניה הוא.

ורבי עקיבא סבר: כל מילתא דמימליך שליחא עליה - מיניה הוא.

אמר אביי:

מודה רבי עקיבא לענין מלקות, שאינו לוקה.

תנן התם:

"השליח שפשה שליחותו בעל הבית מעל.

לא עשה שליחותו - שליח מעל" (מעילה כ.).

מאן תנא?

אמר רב חסדא:

מתניתין לא כרבי עקיבא,

דתנן:

"ביצד?

אמר לו: "תן בשר לאורחים" ונתן להם כבד,

"תן כבד" ונתן להם בשר -

השליח מעל" (מעילה כ.).

ואי רבי עקיבא הא אמר רבי עקיבא: כל מילתא דמימליך עליה שליח מיניה הוא,

למעול בעל הבית ולא למעול שליח!

אמר אביי:

אפילו תימא רבי עקיבא,

נדב, מי לא מודה רבי עקיבא דצריך אימלוכי?

איתמר שמעתא קמיה דרבא.

אמר להון: שפיר אמר נחמני.

רש"י

בכל מיני בשר. בין בהמה ובין חיה:
אסור בראש וכו'. דכל הני מיני בשר נינהו ואפילו כבד:
רבן שמעון אומר מותר בראש וכו'. דקסבר לאו מינא דבשר הם אבל בקרביים הכל מודו דמין בשר הוו הואיל ואית בהו שומן טפי מכל הנך מראש והכבד והלב והיינו דפליג עליה דר"ע דקא סבר כבד לאו מין בשר ור"ע סבר מיניה הוא:
וכן היה רבי שמעון אומר. שמעתא אחריתי קרביים לאו בשר ואוכליהן לאו בר נש הוא ואמרין למאי הלכתא קרביים לאו בשר הוו הא אמרינן לעיל גבי נדרים אסור בכל מיני בשר ולא הוציא קרביים וקא מתרץ דהאי אוכליהן לאו בר נש לענין זביני שהקונה קרביים בדמי בשר שיכול לקנות הבשר וקונה קרביים לאו בר נש הוא דבטלה דעתו אצל בני אדם:
דעביד שליח דמימליך עליה. דכי לא משכח בישראל מימליך עליה דבעל הבית ואמר לא משכחנא בישראל אלא בשר עוף ולהכי אסור דמיניה הוא:
דגים גמי כו' וליתסרי. ואמאי מותר בבשר דגים:
כגון שהקיד דים. בשעת הנדר דכיון דלא אכיל דגים בההיא שעתא לא נדר אדעתא דדגים ולא ממליך עליה כלל:
אפי' דעופות נמי כו' דלאו אדעתא דעופות נדר ולא מימליך עליה הוא וכיון דלא אכיל עופות השתא לישתרי: שאני עופות שאפשר להו בתקנתא להקזה דאפשר לאכלן ע"י שליקה. אע"פ שהקיד דם ומידי דמצי למיכל בשום ענין נדר וממליך עליה ואסור:
כגון דכייבין ליה עיניה. בשעת הנדר:
דדגים קשין לעינים. וכל מילי דלא הוו מצי למיכל לא נדר אלא אדעתא דמדי דמצי למיכל ולהכי אדגים שרי ומן העופות אסור:
נו"ן סמ"ך עי"ן כו' בסוף אוכלא. בסוף החולי שכבר עבר זמן מרובה שחשש בעיניו דהתם סם טוב לכאב העינים והאי דקא תני דגים קשים לעינים בתחלת אוכלא כשהתחיל לחשוש בעיניו ובשעת הנדר הוה תחלת אוכלא:
אמר רבי שמעון בן גמליאל אומר: הנודר מן השרץ - אסור בכל מיני בשר, ואסור בראש וברגלים ובעקבה ובעבד ובלב בעופות, ומותר בבשר דגים וחרגבים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנודר מן השרץ - אסור בכל מיני בשר, ומותר - בראש וברגלים ובעקבה ובעבד ובלב ובעופות, ואין צריך לומר בשר דגים וחרגבים. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: קרביים לאו בשר, ואוכליהן לאו בר אינש.

מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא?

רבן שמעון בן גמליאל היא.

דתניא:

"הנודר מן השרץ - אסור בכל מיני בשר, ואסור בראש וברגלים ובעקבה ובעבד ובלב בעופות, ומותר בבשר דגים וחרגבים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנודר מן השרץ - אסור בכל מיני בשר, ומותר - בראש וברגלים ובעקבה ובעבד ובלב ובעופות, ואין צריך לומר בשר דגים וחרגבים. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: קרביים לאו בשר, ואוכליהן לאו בר אינש."

אוכליהן כבשר,

לענין זביני - לאו בר אינש.

מאי שנא בשר עוף לתנא קמא דאסיר דעביד שליחא דמימליך עליה.

בשר דגים נמי עביד שליחא,

דאי לא משכח בישראל, מימליך עליה,

דאמר: אי לא משכחנא בישראל, אייתי דגים, וליתסרו!

אמר רבי:

כגון שהקיד דם,

דלא אכיל דגים.

אי הכי,

אפילו עופות נמי לא אכיל.

דאמר שמואל: דמסוכר ואכיל בישרא דצפרא - פרח לביה כצפרא!

ותניא:

"אין מקידין לא על דגים, ולא על עופות, ולא על בשר מליח."

ותניא:

"הקיד דם, לא יאכל:

לא חלב, ולא גבינה, ולא ביצים, ולא שחליים, ולא עופות, ולא בשר מליח!"

שאני עופות דאפשר על ידי שליקה.

אב"י אמר:

כגון דכייבין ליה עיניה,

דדגים קשין לעינים.

אי הכי, אכיל דגים,

דהא אמר שמואל:

נו"ן סמ"ך עי"ן - נו"ן סמ"ך לעינים!

ההוא סוף אוכלא.

2. נה, א

רש"י

מתני'

אלא מחמשת מינין. חטה ושעורה וכוסמין ושיפון ושבולת שועל:

רבי מאיר אומר בו'. בהא ודאי מודינא לך שהנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת מינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל מין דמידגן משמע דבר שעושין ממנו כר ופול המצרי יבש עושין ממנו כרי ולהכי אסור:

גמ'

למימרא דדגן. דכתיב בקרא כל מין דמידגן משמע וחייב במעשר מן התורה ואפי' משאר מינין מדקתני הנודר מן הדגן אסור בכל:

וכפרוץ הדבר. כלומר קיבלו עליהם תקנתא של חזקיהו לעשר הכל כדכתיב הרבו בני ישראל וגו' אי אמרת בשלמא דדגן לא משמע אלא מחמשת מינין היינו דאתא קרא למימר הרבו בני ישראל דאפי' דבר שלא נתחייב במעשר מן התורה כגון שאר מיני דמידגני היו מעשרים כדי להחזיק בתקנה אלא אי אמרת דגן כל מיני דמידגן משמע מאי וכפרוץ הדבר הרבו כלומר מה הוסיפו על מה שכתוב בתורה:

אמר אביי. כל דמידגן משמע ומאי וכפרוץ הדבר הרבו לאיתווי פירות האילן וירק דהרבו בו בני ישראל ליתן מהן מעשר דמדאורייתא לא מחייב במעשר אלא מידי דמידגן דלא משמע אלא מחמשת מינין:

נה, א משנה

הנודר מן הדגן - אסור בפול המצרי יבש, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אינו אסור אלא בחמשת המינין.

רבי מאיר אומר:

הנודר מן התבואה - אינו אסור אלא מחמשת המינין.

אבל הנודר מן הדגן - אסור בכל, ומותר בפירות האילן ובירק.

גמרא

למימרא: ד'דגן' - כל דמידגן משמע.

מתניב רב יוסף:

"וכפרוץ הדבר, הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה ...

לרב הביאו" (דברי הימים ב לא, ה),

ואי אמרת: "'דגן' - כל דמידגן" משמע, מאי "כפרוץ הדבר הרבו"!

אמר אביי:

לאיתווי פירות האילן וירק.

3. נה, א-ב

רפ"ד

ותבואת השדה לרוב. אלמא דתבואה משמע כל מילי דהא דכתיב ותבואת השדה לאו מחמשת מינין דאיקרו תבואה: תבואה סתם לא משמע אלא מחמשת מינין תבואת השדה משמע כל מידי הגדל מן השדה: פקיד. צוה בצוואתו: היכי מיקריא. כלומר ממה אגבה אותו ממון: אלא מחמשת מינין. ואינו גובה אלא מחמשת מינין: עללתא. משמע כל מילי שעולה ומשבח ואפי' משאר פירות שמשבחין צוה לגבות מהן: אהדרוה לקמיה דרבא. לאותה תשובה: שכר בתים ושכר ספינות. גובה מהן או לא: מי אמרינן כיון דפחתן. שמתחסרין כל זמן שמתיישנין: לאו עללתא. מיקרו שאין עולה ומשביח ולא גבי מינייהו: או דילמא כיון דלא ידיע פחתייהו. שעל יד על יד מתחסר ואינו ניכר פחיתותו להדיא והואיל ונטל הימנו שכר עולה ומשביח הוי ויהבו ליה מההוא אגרא: אמרוה קמיה דרב יוסף. הא דאמר רבא דהא לא מיבעיא ליה דעללתא כל מידי משמע:

"דבי מאיר אומר:

הנודר מן התבואה - אינו אסור אלא מחמשת המינין".

אמר רבי יוחנן:

הכל מודים בנודר מן התבואה - שאין אסור אלא מחמשת המינין.

תניא נמי הכי:

"שוין בנודר מן התבואה - שאין אסור אלא מחמשת המינין".

פשיטא!

מהו דתימא: "תבואה" כל מילי משמע,

קמשמע לן: דלא משמע כל מילי.

מתניב רב יוסף:

"ונכפרין הדבר הרבו בני ישראל [ראשית דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה ...

לרב הביאוי" (דברי הימים ב לא, ה)!

אמר רבא:

"תבואה" - לחוד,

"תבואת שדה" - לחוד.

בר דמר שמואל פקיד דליתגנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא.

שלחה רבא לקמיה דרב יוסף:

"עללתא" היכי מיקריא?

אמר רב יוסף:

מתניתא' היא:

"שוין בנודר מן התבואה - שאין אסור אלא מחמשת המינין".

אמר ליה אביי:

מי דמי?!

"תבואה" - לא משמע אלא מחמשת המינין,

"עללתא" - כל מילי משמע!

אהדרוהו לקמיה דרבא.

אמר: הא לא קא מיבעיא לי - ד"עללתא" כל מילי משמע.

הדא הוא דאיבעיא לי: שכר בתים ושכר ספינות מאי?

מי אמרינן:

כיון דפחתן - לאו עללתא היא.

או דילמא:

כיון דלא ידיע פחתייהו, עללתא היא.

אמרוה רבנן קמיה דרב יוסף.

אמר: וכי מאחר דלא צריך לן, אמאי שלח לן?

אי קפד רב יוסף.

שמע רבא, ואתא לקמיה במעלי יומא דכפורי.

אשפחיה לשמיעיה דהוה קא מזיג קמיה פסא דחמרא.

אמר ליה: הב לי דאמזיג ליה אנא.

רַס"י

דמי למזיגא דרבא. שכשהיה רבא לומד לפניו היה מוזג לו בענין זה:
לא תיתיב אכרעך כו'. לפי שהגיס לבו שאל לו מקרא זה כדי להשפיל דעתו:
כמדבר שהוא מופקר לכל. מלמד תורה בחנם לכל:
נחליאל. נעשית לו התורה כמו נחלה:
ששוקעין אותו בארץ. כמו המשקוף:

יהב ליה, וקא מְזיג איהו כְּסָא דְחַמְרָא.
כי קא שְתִי אָמַר: הַדִּין מִיִּזְגָא דְמִי לְמִיזְגָא דְרַבָּא בְרִיה דְרַב יוֹסֵף בְּרַחֲמֵי.
אמר ליה: הוא ניהו.
אמר ליה: לָא תִיתִיב אַכְרַעְךָ עַד דְאִמְרַתְּ לִי פִירוּשָׁא דְהַדִּין מִיִּלְתָּא:
מזאי דכתיב: "וּמְדַבֵּר מִתְנָה וּמִמְתְּנָה נַחְלִיאֵל וּמִנְחֵלִיאֵל בְּמוֹת" (במדבר כא, יח-יט)?

אמר ליה:
כִּינּוּן שְׁעוֹשֶׂה אָדָם אֶת עֲצָמוֹ כְּמַדְבֵּר, שֶׁהוּא מוֹפְקָר לְכָל - תּוֹרָה נִיתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה,
שְׁנֵאמַר: "וּמְדַבֵּר מִתְּנָה".
וְכִינּוּן שְׁנִיתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה - נַחְלוֹ אֵל
שְׁנֵאמַר: "וּמִמְתְּנָה נַחְלִיאֵל".
כִּינּוּן שְׁנַחְלוֹ אֵל - עוֹלָה לְגְדוּלָה,
שְׁנֵאמַר: "וּמִנְחֵלִיאֵל בְּמוֹת".
וְאִם הִגְבִּיהַ עֲצָמוֹ - הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפִּילוֹ,
שְׁנֵאמַר: "וּמִבְּמוֹת הַגֵּיא" (במדבר כא, כ),
וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁשׁוֹקְעִין אוֹתוֹ בְּקַרְקַע,
שְׁנֵאמַר: "וְנִשְׁקַפָּה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימִין" (במדבר כא, כ).
וְאִם חוֹזֵר בּוֹ - הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגַבִּיהוּ,
נְהַב, שְׁנֵאמַר: "כָּל גֵּיא יִנְשָׂא" (ישעיה מ, ד).

רש"י

4. נה, ב

תניא:

"הנוֹדֵר מִן הַדָּגָן:

אָסוּר - אִף בְּפֹל הַמִּצְרֵי יָבֵשׁ,

וּמוֹתֵר - בְּלַח.

וּמוֹתֵר - בְּאוֹרֵז, בְּחֵילְקָא, בְּטַרְגִּים וּבְטִיסָנִי.

הַנוֹדֵר מִן פִּירוֹת הַשָּׁנָה:

אָסוּר - בְּכָל פִּירוֹת הַשָּׁנָה,

וּמוֹתֵר - בְּגִדְיִים וּבְטֵלָאִים וּבְחֻלְבֵי וּבְבִיצִים וּבְגוֹזְלוֹת.

וְאִם אָמַר: "גִּידוּלֵי שָׁנָה עָלַי" - אָסוּר בְּכוּלָן.

הַנוֹדֵר מִן פִּירוֹת הָאָרֶץ:

אָסוּר - בְּכָל פִּירוֹת הָאָרֶץ,

וּמוֹתֵר - בְּכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת.

וְאִם אָמַר: "גִּידוּלֵי קֶרְקַע עָלַי" - אָסוּר בְּכוּלָן".

וּרְמִינְהִי:

"עַל דְּבַר שְׂאִין גִּידוּלוֹ מִן הָאָרֶץ - אֹמֵר: שֶׁהֵבֵל נִהְיָ בְּדָבְרוֹ",

וְתִנְיָא:

"עַל הַמֶּלַח, וְעַל הַזְּמִית, וְעַל כְּמֵהִין וּפְטָרִיּוֹת, אֹמֵר: שֶׁהֵבֵל נִהְיָ בְּדָבְרוֹ!"

אָמַר אַבְיִי:

מִירְבָּא רַבּוּ מֵאֲרַעָא,

מִיֵּנַק מֵאֲוִירָא יְנָקִי, וְלֹא מֵאֲרַעָא.

וְהָא קִתְנִי: "עַל דְּבַר שְׂאִין גִּידוּלוֹ מִן הָאָרֶץ!"

תני: על דבר שאין יונק מן הארץ.

חילקא. חטה שנחלקת לשנים:

טרגיס. לשלשה:

טיסני. לארבעה ולהכי שרי

שכבר נשתנה החטה:

אסור בכולן. דכולן גידולי שנה

נינהו:

מותר בכמהין ופטריות. שגדלן

נמי על העצים:

אסור. בכולן. דכמהין ופטריות

גידולי קרקע נינהו:

זומית. שלמורי"א בלע"ז:

אומר שהכל נ"ב. מדקא חשיב

בכלל שאין גידולו מן הארץ

כמהין ופטריות אלמא דלאו

גידולי קרקע נינהו:

מאורא ינקי. שאין להם

שרשים בארץ לפיכך אין

מברכין עליהם כדבר שגדל מן

הארץ:

והא קתני על דבר שאין גידולו

מן הארץ. והיינו כמהין

ופטריות אלמא אפיי מירבא נמי

לא רבו מארעא:

שאיין יונק. דהיינו כמהין

ופטריות דמאורא ינקי:

5. נה, ב

רפ"י

מתני'

חמילה. כעין יריעה היא: **קונם צמר עולה כו'**. משמע מלבוש של צמר: **באניצי פשתן**. דדייק ולא נפיץ: **טעון צמר ופשתן והזיע**. מחמת המשווי: והיה ריחו קשה וכו': **ואסור להפשילן לאחוריו**. לעשות משוי מאותן מינין דבענין שנצטער נדר דהיינו לטעון ולא לכסות ולהכי מותר לכסות:

גמ'

פונדא. אזור חלול שחוגרין בו: **פסקיא**. פיישול"א: **אסקורטיא**. מפרש לקמן: **קטבליא**. מלבוש של עור קשה שלובש על האסקורטיא: **אנפליא**. הושי"ש בלע"ז של עור: **פליניא**. סינר: **כיתונא דצלא**. מלבוש של עור: **סגוס עבה**. מין שק הוא עבה טפי מיריעה: יוצאין בשבת בכל אלו דברים: **אבל לא בתיבה**. שלא יכוף תיבה על ראשו ויצא דמשוי הוי: **ומותר לטעון**. שלא נדר אלא ממלבוש שהרי היה מצטער ממלבוש: **והזיע**. מכובד משוי: **ואסור לטעון**. שלא נדר אלא כפי שהצר לו המשוי הילכך מותר ללבוש:

משנה

הנודר מן הנסות - מותר בשק, וביריעה, ובחמילה. אָמַר:
"קונם צמר עולה עלי" - מותר להתנסות בגזי צמר.
"פשתן עולה עלי" - מותר להתנסות באניצי פשתן.
רבי יהודה אומר:
הכל לפי הנודר.
טען והזיע והיה ריחו קשה, אָמַר: קונם צמר ופשתים עולה עלי - מותר - להתנסות, ואסור - להפשיל לאחוריו.

גמרא

תניא:
"הנודר מן הנסות:
מותר - בשק וביריעה ובחמילה,
ואסור - בפונדא ובפסקיא ובסקורטיא ובקטבליא ואנפליא ופליניא ומכנסים וכובע".

מאי "איסקורטי"?

אמר רבה בר בר חנה:
 כיתונא דצלא.

תניא:

"יוצאין בשק עבה ובסגוס עבה וביריעה ובחמילה מפני הגשמים, אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים. הרועים יוצאין בשקים, ולא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה".

רש"י

6. נה, ב

ומותר לטעון. שלא נדר אלא ממלבוש שהרי היה מצטער ממלבוש:
והזיע. מכובד משוי:
ואסור לטעון. שלא נדר אלא כפי שהצר לו המשוי הילכך מותר ללבוש:

"רבי יהודה אומר:
הכל לפי הנודר".

תניא:

"כיצד אמר רבי יהודה: הכל לפי הנודר?

היה לבוש צמר והצר,

ואמר קונם צמר עולה עלי- אסור ללבוש ומותר לטעון.

היה טעון פשתן והזיע, ואמר: "קונם פשתן עולה עלי" - מותר ללבוש ואסור לטעון".

7. נו, א

רש"י

מתני'

מותר בעלייה. שאין עלייה בכלל בית:
הנודר מן עלייה כו'. דברי הכל אין בית בכלל עלייה:

גמ'

ר"מ היא. דאמר עלייה לאו בכלל בית היא:

דיאי וכו'. בבית ארץ משמע דמחובר בארעא הוי בית: עלייה דלא מיחבר בארעא לא הוי בכלל בית ארץ ולהכי בעי קרא לרבויי דהואיל דסמיכא אקירות הבית מטמאה:

האומר לחבירו בית שבביתי אני מוכר לך מראהו עלייה. משום דאמר בית בביתי משמע עלייה בתוך ביתי: טעמא דאמר בית בביתי הא אם אמר בית סתם אין יכול להראות לו עלייה. דאין עלייה בכלל בית:

לימא ר"מ היא. דאמר אין [עלייה] בכלל [בית]:

אפי' תימא רבנן. לא תימא עלייה ממש מאי עלייה דקתני:

מעולה שבנכסיו. הבית המשובח שבביתו צריך ליתן לו היכא דקאמר בית בביתי אבל אי הוה אמר בית סתם היה יכול להראות לו עלייה ממש דעלייה בכלל בית:

משנה

הנודר מן הבית:

מותר בעלייה.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

עלייה בכלל הבית.

הנודר מן עלייה - מותר בבית.

גמרא

מאן תנא?

"בבית" (ויקרא יד, לה) - לרבות את היציע.

"בבית" - לרבות את העלייה?

אמר רב חסדא:

רבי מאיר היא,

דאי רבנן. האמרי רבנן: "עלייה בכלל הבית", למה לי קרא "בבית" לרבינויא?!

אביי אמר:

אפילו תימא רבנן, בעיא קרא.

דסקלא דעתך אמינא: "בבית ארץ אהותכם" כתיב,

דמחבר בארעא שמייה בית,

עלייה הא לא מחבר בארעא.

כמאן אזלא הא דאמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא:

"בית בביתי אני מוכר לך", מראהו עלייה.

טעמא דאמר ליה: "בית שבביתי אני מוכר לך",

אבל "בית" סתם אינו מראהו עלייה.

לימא רבי מאיר היא?

אפילו תימא: רבנן,

מאי "עלייה"? מעולה שבביתים.

8. נו, א-ב

רס"י

מתני'

מותר בדרגש. דאין דרגש בכלל מיטה:
דרגש בכלל מיטה. ואסור אבל הנודר מן הדרגש דברי הכל אין המיטה בכלל דרגש:

גמ'

ערסא דגדא. מיטה שעורכין אותה למזל ואין שום אדם ישן עליה: כשהן מברין אותו: לכ"ג כשהוא אבל:

כל. העם כו' יתיב עליה. בתמיה מכלל דדרגש לאו ערסא דגדא הוא:

אנן יהבינן ליה. משום דכתיב ויין למרי נפש הי"נ אף על גב דכולה שתא לא יתיב עליה השתא יתיב:

לא חיה כופהו. ממש הכרעים מלמעלה:

אלא זוקפו. שמעמידו על שני כרעיו ודיו:

ואי אמרת ערסא דנדא. דמיטה חשובה היא כ"כ אמאי אין צריך לכפותה:

והתניא וכו'. וזו נמי הואיל ומיטה חשובה היא צריך לכפותה אלא שמע מינה דרגש לאו ערסא דגדא הוא:

המיוחדת. ליתן עליה כלים והואיל ואין ישנים עליה אין צריך לכפותה:

קרביטין. לולאות שבו:

קרביטין מי אית ליה. הכי קים להו דלא הוו להו קרביטין שאינה עשויה להתפרק אלא עומדת מוצעת לעולם:

רבן שמעון אומר אין צריך לזוקפה. אלא הוא האבל נוטל קרביטין והיא נופלת:

דצלעי. מוכרי עורות:

ערסא דצלא. של עור שישן עליה אבל אינה חשובה כל כך ולהכי הואיל ואינה חשובה לא היה כופה אלא זוקפה ודיו והלכך אמרי' במתני' דמותר בדרגש שאינה מטה חשובה וערסא דצלא אית לה קרביטין ופליג רשב"ג בגמרא ואמר דבעי כפיה כל כך שמתיר קרביטין והעור נופל מאליו לפי שיש רצועות סביב לעור ומותחין אותו בין ארוכות המטה וקושרין הרצועות בארוכות ושוכבין עליו וכשמתירין הרצועות והעור נופל אין לך כפיה גדולה מזו:

מטה מסרגין אותה על גבה. שכורכין הבגד או העור שישנים עליו סביב אותם עצים שעומדים מראשותיו ומרגלותיו נקובים ומכניסין המשיחות שבבגד או שבעור לתוך אותן נקבים:

משנה

הנודר מן המטה - מותר בדרגש,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

דרגש בכלל מטה.

הנודר מן הדרגש מותר במטה.

גמרא

מאי דרגש?

אמר עולא:

ערסא דגדא.

אמרו ליה רבנן לעולא:

הא דתנן:

"נשחן מברין אותו,

כל העם - מסובין על הארץ,

והוא - מיסב על הדרגש" (סנהדרין כ.).

כולא שתא לא יתיב עליה, ההוא יומא יתיב עליה?!

מתקיף לה רבינא:

מידי דהוה בשר ויין, דכולה שתא אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל,

ההוא יומא אנן יהבינן ליה.

אלא הא קשיא:

דתניא:

"דרגש לא היה כופהו, אלא זוקפו".

ואי אמרת: ערסא דגדא הוא,

והתניא:

"הכופה את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה,

אלא כל מטות שיש לו בתוך הבית הוא כופה"!

הא לא קשיא:

נו, מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים,

דתניא:

"אם היתה מטה המיוחדת לכלים - אין צריך לכפותה".

אלא אי קשיא הא קשיא,

דתניא:

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:

דרגש מתיר קרביטין, והוא נופל מאליו".

ואי דרגש ערסא דגדא הוא - קרביטין מי אית ליה?!

כי אתא רבין,

אמר: שאילתיה לההוא מרבנן, ורב תחליפא בר מערבא שמייה,

דהוה שכיח בשוקא דצלעי,

ואמר לי: מאי דרגש? ערסא דצלא.

איתמר:

איזהו 'מטה' ואיזהו 'דרגש'?

אמר רבי ירמיה:

מטה - מסרגין אותה על גבה,

דרגש - מסרגין אותו מגופו.

מִיתִיבִי:

"כְּלֵי עֵץ מְאִימְתֵי מְקַבְּלִין טוּמְאָה?"

הַמְטָה וְהַעֲרִיסָה מְשִׁישׁוּפִים בְּעוֹר הַדָּג."
וְאִי מְטָה מְסַתְרָגֶת עַל גְּבֵה, לָמָּה לִי שִׁפְתַּת עוֹר הַדָּג?

אֵלָּא, הָא וְהָא מְגוּפָן

מְטָה - אַעוּלֵי וְאַפּוּקֵי בְּבִזְיָנִי,

דְּרָגֶשׁ - אַעוּלֵי וְאַפּוּקֵי בְּאַבְקָתָא.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֶהָא אָמַר רַבִּי:

מְטָה שְׁנַקְלִיטִיָּה יוֹצֵאִין, זֹקְפָה וְדִיּוֹ.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי:

הַלְכָה כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

רַבִּי

מְשִׁישׁוּפִים בְּעוֹר הַדָּג. שִׁמְשַׁפֵּשֵׁף
הַעֲצִים שֶׁל מְטָה הָאֲרוּכּוֹת
וְהַקְצָרוֹת בְּעוֹר הַדָּג כְּדִי לַעֲשׂוֹתָן
צְהוּבִין וְחֻלְקִים: לָמָּה לִי שִׁפְתַּת
עוֹר הַדָּג וְהֵלָא הָעוֹר מְכוּסָה מִן
הַחֻבְלִים אוֹ מִן הַבְּגָד אוֹ מִן
הָעוֹר:

הָא וְהָא. מְסַתְרִין מְגוּפָן:

לַעוּלֵי וְלַאפּוּקֵי אַבְזִיוָנִי.

שִׁמְכַנְיִסִין רֵאשֵׁי הַמְשִׁיחוֹת
שֶׁבְּבִגְד דֶּרֶךְ הַנְּקִבִים וְקוֹשְׁרִים
זֶה בְּזֶה:

אַעוּלֵי וְאַפּוּקֵי בְּאַבְקָתָא.

שִׁקוּשְׁרִין לוֹ לְאוֹת בְּעַצֵּי הַמְטָה

מְרַאשׁוּתִיו וּמְמַרְגְּלוּתִיו

וּמְכַנְיִסִין רֵאשֵׁי מְשִׁחוֹת

בְּנְקִבִים וְקוֹשְׁרִין בְּלוֹלְאוֹת

וְהֵינּוּ קְרַבִּיטִין:

שְׁנַקְלִיטִיָּה יוֹצֵאִין. כְּדָא מְרִי

הַתָּם נְקִלִּיטִין שְׁנִים וְאוֹתָהּ מְטָה

אִין אָדָם יִכּוֹל לְכַפּוֹתָהּ מִפְּנֵי

נְקִלִּיטִיָּה אֵלָּא זֹקְפָה עַל בֵּי

מְרַגְלוּתִיָּה וּמְנִיחָה וְדִיּוֹ:

הַלְכָה כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן. דָּא מְרַמְרֵר

קְרַבִּיטִין:

9. נו, ב

רס"י

מתני'

לתחומה. בתוך אלפים אמה:
לעיבורה. היינו פגום נכנס פגום
יוצא של אותה העיר:

גמ'

אלא שמע מינה בעיבורה הוה
קאי. וקרי ליה ביריחו:
אימא ואפילו בתחומה. הוי
בתוך העיר והאי דכתיב ויהי
בהיות יהושע ביריחו בתחומה
הוה קאי: תחומה אקרי חוץ
לעיר דכתיב ומדותם מחוץ
לעיר:
מן האגף ולפנים. מן סגירת
הפתח ולפנים אגף כמו (יומא
יח.) הגפת דלתות אבל מן האגף
ולחוץ על עובי המפתן אינו
אסור:

משנה

הנודר מן העיר:

מותר - ליבנס לתחומה של עיר,

ואסור - ליבנס לעיבורה.

אבל הנודר מן הבית - אסור מן האגף ולפנים.

גמרא

מנלו דעיבורא דמתא כמתא דמי?

אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא: "ויהי בהיות יהושע ביריחו [וישא עיניו וירא,

והנה איש עמד לנגדו והרבו שלופה בידו,

וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו] (יהושע ה, יג).

מאי "ביריחו"?

אילימא ביריחו ממש -

והקתיב: "ויריחו סגרת ומסגרת [מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא] (יהושע ו, א)!

אלא ששמע מינה: בעיבורה.

אימא אפילו בתחומה!

הא כתיב: בתחומה "וזמדתם מחוץ לעיר [את פאת קדמה אלפים באמה,

ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה,

והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר לה, ה).

10. נו, ב

"הַנּוֹדֵד מִן הַבַּיִת אֵינוֹ אֶסוּד אֶלָּא מִן הָאֲגָף וְלִפְנֵים".

אֲבָל מִן הָאֲגָף וְלַחוּץ - לֹא.

מְתִיב רַב מְרִי:

"וַיֵּצֵא הַהֶהָן מִן הַבַּיִת [אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים]" (ויקרא יד, לח),

יָכוֹל יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ וַיִּסְגֹּר?

תְּלַמּוּד לֹמֵר: "אֶל פֶּתַח הַבַּיִת" (ויקרא יד, לח).

אִי "אֶל פֶּתַח הַבַּיִת", יָכוֹל יַעֲמֹד תַּחַת הַמִּשְׁקוּף וַיִּסְגֹּר?

תְּלַמּוּד לֹמֵר: "מִן הַבַּיִת", עַד שֵׁיֵצֵא מִן הַבַּיִת כּוֹלוֹ.

הֵא כֵּיצֵד?

עוֹמֵד בְּצַד הַמִּשְׁקוּף - וַיִּסְגֹּר.

וּמִנֵּין שָׂאֵם הֵלֵךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר, אוֹ שֶׁעָמַד תַּחַת הַשְּׁקוּף וְהִסְגִּיר שֶׁהִסְגִּירוֹ מוֹסְגָר?

תְּלַמּוּד לֹמֵר: "וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת" (ויקרא יד, לח), מְכַל מְקוֹם!

שָׂאֵנִי גַבֵּי בַיִת,

דְּכַתִּיב: "מִן הַבַּיִת" - עַד שֵׁיֵצֵא מִן הַבַּיִת כּוֹלוֹ.

רַס"י

יָכוֹל יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ וַיִּסְגֹּר. ע"י

שְׁלוּחוֹ:

ת"ל אל פתח הבית. של מנוגע

צריך לעמוד:

הכי גרסינן על השקוף. על עובי

המפתן:

עדי שיצא מן השקוף. דעל

השקוף איקרי בית:

בצדי השקוף. מבחוץ מוקאמר

עד שיצא מן הבית כולו אלמא

דשקוף נמי הוי בית ואמאי

הנודד מותר מן האגף ולחוץ:

שאני גבי בית וכו'. אבל גבי

נדרים מותר מן האגף ולחוץ

שקוף היינו אסקופה משקוף

מה שעל הפתח:

11. נז, א - נט, א

רפ"י

מתני'

בדבר שזרעו כלה. בקרקע וגדל כגון חטה וכיוצא בה דהיינו גידולין גמורין:

אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון השומים והבצלים שאינו כלה בקרקע אלא שרבה וגדל בגופו אפילו גידולי . גידולין אסורין. דכגופיהו דמו:

מעשה ידיך עלי. ונתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה הואיל ואמר עלי אסור בחילופיהו וט' אבל כי אמר שאיני טועם משמע מהן גופן איני טועם הלכך מותר בחילופיהו ובגידוליהו אם זרעו וצמחו:

שאת עושה איני אוכל עדי הפסח. דאמר הכי קונם עלי מה שאת עושה שאיני אוכל ממעשה ידיך עד הפסח או שאמר קונם שאת עושה שאיני מתכסה מכל מלאכתך עד הפסח:

מותר לאחר הפסח. שהרי לא נדר מכל מה שתעשה אלא עד הפסח:

אפי' אחר הפסח אסור. לאכול ולהתכסות מכל שעושה לעולם שהרי לא קבע בו זמן: היה עומד באדר ואמר קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח:

הלכה אחר הפסח. והרי היא נהנית ממנו קודם הפסח נמצא עובר בלא יחל דברו במה שנהנית ממנו קודם הפסח שהרי הוא הדירה עד הפסח: **ומותרת לילך אחר הפסח.** שהרי לא הדירה אלא עד הפסח:

גמ'

העלה בידו בצל. ברייתא היא איבעי' היא דאיבעיא בבי מדרשא:

שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית. איכא דאמרי שעקרו גדל בשביעית ונתגדל עד שרבו גידוליו על עיקרו:

וקא מיבעיא ליה הכי. גידוליהו איתניהו היתר שגדלו בשמינית ועיקרו אסור בהנאה שהרי גדל בשביעית וחייבין בביעור וכיון דרבו גידוליו על עיקרו שהיו יותר מן העיקר אותן גידולי היתר מעלין את האיסור שמבטלין את האיסור כולו או לא:

נא, משנה

"קונם פירות האלו:

עלי",

"קונם הן על פי",

"קונם הן לפי" -

אסור בחילופיהו, ובגידוליהו.

"שאני אוכל",

"שאני טועם" -

מותר בחילופיהו ובגידוליהו.

בדבר שזרעו כלה.

אבל בדבר שאין זרעו כלה - אפילו גידולי גידולין אסורין.

האומר לאשתו: "קונם מעשה ידיך:

עלי",

"קונם הן על פי",

"קונם הן לפי" -

אסור בחילופיהו ובגידוליהו.

"שאני אוכל",

"שאני טועם" -

מותר בחילופיהו ובגידוליהו.

בדבר שזרעו כלה.

אבל דבר שאין זרעו כלה - אפילו גידולי גידולין אסורין.

"שאת עושה איני אוכל עד הפסח",

"שאת עושה איני מתכסה עד הפסח",

עשתה לפני הפסח - מותר לאכול, ולהתכסות אחר הפסח.

"שאת עושה עד הפסח איני אוכל",

"שאת עושה עד הפסח איני מתכסה" -

עשתה לפני הפסח - אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח.

"שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג".

הלכה לפני הפסח - אסורה בהנאתו עד הפסח.

לאחר הפסח - ב"בל יחל".

נב,

"שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח".

הלכה לפני הפסח - אסורה בהנאתו עד החג,

ומותרת לילך אחר הפסח.

גמרא

"האומר לאשתו:

"קונם מעשה ידיך עלי",

"קונם הן על פי",

"קונם הן לפי",

[בדבר שזרעו כלה.

אבל דבר שאין זרעו כלה - אפילו גידולי גידולין אסורין"]

ישמעאל איש כפר ימא, ואמרי לה: איש כפר דימא,

העלה בידו: בצל שעקרו בשביעית, ונטעו בשמינית, ורבו גידוליו על עיקרו.

והכי קא מיבעיא ליה:

גידוליו היתר, ועיקרו אסור,

כיון דרבו גידוליו מעיקרו, אותן גידולי היתר מעלין את האיסור, או לא?

אתא לקמיה דרבי אמי - לא הוה בידיה.

רַבִּי

מוֹתֵר. דגידולי היתר מבטלין את האיסור והכא נמי לא שנט: **ילדיה**. של ערלה: **שסיבכה**. שהרכיבה בתוך אילן זקן של היתר והיו בה פירות הערלה: **ואע"פ שהוסיפה**. פירות לאחר שהרכיבה מאתים חלקים יותר ממה שהיתה בשעת הרכבה אע"ג דשאר ערלה בטלה במאתים: **אסור**. אלמא דלא אתו גידולין דהיתר ומעלין את האיסור: **ופשט ליה מן הדא**. דמותר דהווינן נמי תרין: **ליטרא**. ממש של בצלים: **שתיקנה**. שעשירה כהלכתה וזרעה וגדלה: **מתעשרת לפי כולה**. אע"פ שכבר עשיר מן העיקר והעיקר קיים ואינו כלה צריך להפריש מן הגידולים ומן העיקר לפי שבטלו גידולים את העיקר הכא נמי ההוא בצל שהעלה ישמעאל גידולין מבטלין את העיקר: **דלמא לחומרא שאני**. כגון הכא גבי ליטרא בצלים דלחומרא קאמר דצריך לעשר משום דגדולין מבטלין את העיקר אבל לקולא כגון בעיא דישמעאל דהוי להיתר לא אמר: **כגון טבל**. שיש לו מתירין שמתקנו וניתר ומעשר והקדש יש לו מתירין על ידי פדייה וחדש עומר מתירו להכי אפילו באלף לא בטלי דהא אפשר להו בתקנתא: **נתנו בהם חכמים שיעור**. דתרומה בטלה במאה וערלה במאתים: **השביעית אוסרת כל שהוא במינה**. שאם נתעברה סאה של חטין של שביעית באלף של היתר אינה בטלה: **אמר להם אף אני לא אמרתי**. שיהא שביעית אוסרת במינה כל שהוא: **אלא לביעור**. שאם נטל בצל של ששית ונטעו בשביעית והוסיפה כל שהוא אותו כל שהוא מבטל את העיקר ומחייב כולו בביעור דמוצאי שביעית: **אבל לאכילה**. שאם נתערבו פירות שביעית בפירות שמינית לאחר שנתחייבו בביעור ולא ביערו דהשתא קיימי באיסור אכילה אינה אוסרת אלא בנותן טעם ואם אין בה בנותן טעם מתבטל ומדקתני לא אמרתי אלא לביעור דגידולין מבטלין את העיקר התם נמי בבעיא של ישמעאל גידוליו מבטלין את העיקר: **הא נמי לחומרא**. דהא דאמר לענין ביעור דגידולין מבטלין את העיקר היינו נמי לחומרא שכולן חייבין בביעור העיקר והתוספת אבל בעיא דישמעאל להיתר היא: **בצלים**. של ששית שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו מאילהן בלא נטיעה: **אם היו עליו שלהן שחורין**. שמחמת צמחו יש להן כח עוד ליגדל אסורין דודאי גדלי ממי שביעית וגידוליו מבטלין את העיקר: **הוריקו**. שהן כמו כמושין ירוקין והכסיפו פניהם מותרין שלא גדלו כלום בשביעית: **אם יכולין ליתלש**. מן הקרקע בעלין שלהן שכל כך יש להן כח בעלין שלהן שכשאוהו בעליהן שומט עיקרו עמו מן הקרקע אסורין דחשיבי גידולי שביעית: **כנגדן למוצאי שביעית מותרין**. שאם של שביעית וצמחו בשמינית ויש להן כח בעלין מותרין דגידולי היתר מבטלין העיקר של איסור והיינו להיתר כגון הך בעיא דישמעאל ומהא פשטה: **ודלמא**. לעולם אין גידולי היתר מבטלין את האיסור והכא היכי דמי במדוכנין כלומר האי דקתני וכנגדן למוצאי שביעית מותרין כגון שהודכו שכתשן במדוכה דליתנהו לעיקרן בעיניהו אבל בבעיא דישמעאל דאיתיה לעיקר בעין איכא למימר דלא בטלי: **בחסיות**. מפרש לקמן: **אוכל מהן עראי**. כמו שאר טבל גמור: **ומעשרן ודאי**. ולא דמאי דודאי כותי לא הפריש מעשר מהן כלל:

אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא, פשט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי: בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו מותר.

אמר ליה רבי ירמיה, ואיתמא: רבי זריקא: שביק מר תרין ועביד כחד?!

מאן נינהו תרין?

דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

ילדה שסיבכה בזקינה, ובה פירות, אף על פי שהוסיפה מאתים - אסור.

ואמר רבי שמואל בר רבי נחמני אמר רבי יוחנן: בצל שנטעו בכרם, ונעקר הכרם - אסור.

הדר אתא לקמיה דרבי אמי ופשט ליה מן הדא,

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:

ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה - מתעשרת לפי כולה.

אלמא: אותן גידולין מבטלין עיקר.

דלמא לחומרא שאני!

אלא, מן הדא,

דתניא:

"רבי שמעון אומר:

נחא, כל דבר שיש לו מתירין:

כגון טבל, ומעשר שני, והקדש, וחדש - לא נתנו בהן חכמים שיעור.

וכל דבר שאין לו מתירין:

כגון תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, וערלה, וכלאי הכרם -

נתנו בהם חכמים שיעור.

אמרו לו: והלא שביעית אין לה מתירין - ולא נתנו בה חכמים שיעור.

דתנן:

"השביעית אוסרת כל שהוא במינה" (שביעית ז,ז).

אמר להן: אף אני לא אמרתי אלא לביעור.

אבל לאכילה בנותן טעם."

ודלמא הא נמי לחומרא שאני!

אלא מן הדא פשטה,

דתנן:

"בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו,

אם היו עליו שלהן שחורין - אסורין.

הוריקו - מותרין.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

אם יכולין ליתלש בעלין שלהן - אסורין.

וכנגדן למוצאי שביעית - מותרין" (שביעית ו,ג).

למימרא: דגידולי היתר מעלין את האיסור.

ודלמא במדוכנין!

אלא מן הדא,

דתניא:

נחב, "המנפש עם הכותי בחסיות - אוכל מהן אכילת עראי, ומעשרן ודאי.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אם ישראל חשוד על השביעית - למוצאי שביעית מותר."

למימרא: דגידולי היתר מעלין את האיסור.

רפ"י

רשב"א אומר כו'. טעמיה דנפשיה קאמר: **אם ישראל חשוד על השביעית**. שחשוד שנוטע חסיות שביעית בשמינית ישראל המנכש עמו בשמינית מותר לו לאכול מהן משום דגידולי היתר שגדלו בשמינית מעלין את האיסור: **ודילמא**. הא דרבי שמעון בן אלעזר דגידולי היתר מעלין את האיסור בדבר שזרעו כלה וקא פריך ומי מצית אמרת דבדבר שזרעו כלה מיירי והתניא ואלו הן חסיות הלוף לופיניא מכלל דבדבר שאין זרעו כלה מיירי ואפי"ה מותר ושמע מינה גידולי היתר מעלין את האיסור ולעולם מהא פשטה: וקא פריך עלה דלמא מהא לא תפשוט דבמדוכנין קא מיירי ושמא כלו כשהן נידוכין דליתא לעיקר בעין שהוא מתכוין לכותשן כדי שיהו בטלין:

תריץ הא לא מצית אמרת דחשודי על השביעית קתני. וכיון דחשוד הוא לא משגח ליה להאכילן נידוכים ושלימים מאכילן ולעולם תפשוט מינה דגידולי היתר מעלין את האיסור:

ודילמא בתערובת. שמעורבין אותן חסיות בין שאר ירקות של היתר ואוכלן על ידי תערובת משום הכי שרי הואיל דליתיה לעיקר בעין אבל אי איתיה כגון בעיא דישמעאל אמרי' דאין גידולי היתר מעלין את האיסור:

לא סלקא דעתך המנכש קתני. באותו מין שמנכש עמו אוכל ולעולם פשטיגא מהא דגידולי היתר מעלין את האיסור והואיל דאוקימנא דגדולי היתר מעלין את האיסור לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן דאמרו אין מעלין: **הואיל ואיסורו על ידי קרקע**. דכתיב ושבתה הארץ (ויקרא כה):

בטילתו נמי על ידי קרקע. כי רבו גידוליו על עיקרו אבל ערלה דמיירי בה רבי יוחנן שאין איסורו אלא בשנים וכלאי הכרם אינה אוסרת מחמת קרקע אלא מיני תערובת זרעונין אוסרין מש"ה אין בטילתו ע"י קרקע:

הרי מעשר וכו' ליטרא מעשר טבל. ליטרא של טבל שהורם ממנו תרומה ומעשר ראשון אבל גבי לוי הוי טבל דאכתי לא תרם ממנו מעשר מן המעשר דהיינו. תרומת מעשר זרעה בקרקע כשאינה מעושרת:

והרי היא כעשרה ליטרין. עם התוספת והעיקר שרבו גידוליו כ"כ:

חייבת במעשר. כל עשר ליטרין: **ובשביעית**. נמי ששביעית נוהגת בהן שהרי הוא כדגן מעושר בעלמא שזרעו חייב בכל:

ואותה ליטרא. שזרע בן לוי כשאינה מעושרת אע"פ שעושרה עכשיו צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשר שהניח הלוי אשתקד שלא הפריש ממנה שבדין הוא שלא ישתכר בכך שזרעה כשאינה מעושרת:

ומעשר עליה ממקום אחר. מפירות של אשתקד וזהו ממי"א ולא מפירות של שנה זו שאין מעשרין מן החדש על הישן לשנא. אחרתא ממי"א לא ידעין מ"ר: לפי חשבון יעשר הליטרא שהניח אשתקד אלמא דאין בטילתו ע"י קרקע דאע"ג שזרעה חייב בתרומת מעשר וק' לרי' אמי דפשיטא ליה דגדולי היתר מעלין את האיסור דהא חזינן הכא דחייב להפריש מעשר שלאותה ליטרא לפי חשבון:

תריץ מעשר. תרומת מעשר דיגון הוא [דקא גרים]. ליה דלא מחייב בתרומת מעשר עד דמידגן והאי מאשתקד נידגנה הלכך מעשר עליה משל אשתקד ולא הוי איסורו על ידי קרקע הלכך לא הוי בטילתו ע"י קרקע:

אפילו גידולי גידולין אסורין. אלמא דאין גידולי היתר מעלין את האיסור וקשיא לרבי אמי: **ואין בטיל ברוב**. כלומר ברוב מדתו בגדוליו רבים:

הרי תרומה דיאי בעי מיתשיל עלה. שאם היה בדעתו להפריש תרומה ומעשר על פירותיו מפירות קופה זו וטעה ונתן מקופה אחרת יכול לשאל עליה לפני חכם ולומר לו לא היה בדעתי ליתן מקופה זו אלא מזו ולא הויא תרומה ואפילו הכי בטלה ברובא דתנן וכו': **תירקב**. הכל שאין לה תקנה לא לכהן ולא לישראל:

ודלמא בדבר שזרעו כלה!

הא תניא:

"אלו הן חסיות כגון הלוף השום והבצלים".

ודלמא במדוכנין!

"חשוד על השביעית" קתני.

ודלמא בתערובת!

"המנכש" קתני.

לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן!

אמר רבי יצחק:

שניא שביעית,

הואיל ואיסורה על ידי קרקע, בטילתה נמי על ידי קרקע.

הרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע,

ואין בטילתו על ידי קרקע.

דתניא:

"ליטרא מעשר טבל, שזרעה בקרקע, והשביחה והרי היא כמעשר ליטרין -

חייבת במעשר ובשביעית.

ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר, לפי חשבון!"

נטא אמרי: מעשר, דיגון הוא דקא גרים ליה.

מתלב רמי בר חמא:

"קונם פירות האלו עלי",

"קונם הן על פי",

"קונם הן לפי" -

אסור בחילופיהו ובגידוליהו.

"שאני אוכל",

"שאני טועם" -

מותר בחילופיהו ובגידוליהו.

בדבר שזרעו כלה,

אבל בדבר שאין זרעו כלה - אפילו גידולי גידולין אסורין!"

אמר רבי אבא:

שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עלייהו,

הוו להו כדבר שיש לו מתירין,

ואין בטיל ברוב.

והרי תרומה, דאי בעי מיתשיל עלה, ובטלי ברוב.

דתנן:

"סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין תרקב" (תרומות ה,א).

הא למאה - תעלה!

אמרי: בתרומה ביד כהן עסקינן, דלא מצי מיתשיל עלה.

אי הכי, אימא סיפא: "אם היתה טהורה תימכר לכהן!"

אלא, בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן עסקינן.

והא קתני סיפא: "תימכר לכהן חוץ מדמי אותה סאה!"

אלא, אימא:

בשלקמא קונמות מצוה לאיתשולי עליהן, משום דרבי נתן,

דאמר רבי נתן:

כל הנודר - כאילו בנה במה,

והמקיימו - כאילו מקטיר עליה.

תרומה, מאי מצוה לאיתשולי עליה?

כ"ז

הא אם נפל למאה. תעלה סאה אחת ושאר מותר אלמא דבטלה ברוב דידיה כמו האי דהיינו במאה ואכתי קשיא לרבי אמי מתני' דנדרים:

[ומשני] הא תרומה בתרומה

ביד כהן עסק. יגן. דמאחר

שזכה בה כהן לא מצוי מיתשיל

עלה אינש ולא דמי לקונמות:

תימכר לכהן. הרי ביד כהן היא

ואין צריך לו למוכרה:

אלא ביד ישראל עסקינן שנפלו

וכו'. דלא מצוי איהו מיתשיל

עלה שכבר זכה בה כהן:

והא קתני סיפא אם היתה

טהורה תימכר לכהן. שהרי ביד

ישראל היא חוץ מדמי אותה

סאה אם נפלה לו מבית אבי

אמו כהן אמאי אמר חוץ מדמי

אותה סאה אפילו אותה סאה

נמי תימכר הואיל ובאתה לו

בירושה:

אלא. לעולם בתרומה ביד

ישראל עסקינן ומצוי מתשיל

[עליה] ואפילו הכי בטלה ברובא

והדרא קושיא לדוכתיה תריץ

הכי גרסינן אלא גבי קונמות

מצוה לאיתשולי עליהו וכמאן

דאיתשיל עלייהו דמי והוה ליה

דבר שיש לו מתירין ואין בטל

ברוב:

אבל תרומה מאי מצוה איכא

לאיתשולי עליה. וכיון דלאו

מצוה היא לא אתי לאיתשולי

עלה וכדבר שאין לו מתירין דמי

להכי בטיל ברובא:

12. נט, א-ב

רס"י

וזרעה מתעשרת לפי כולה. אפילו מן הליטרא של עיקר: **היתר שבהן**. אותה ליטרא של עיקר שהיתה מתוקנת: **היכן הלך**. הואיל ואייתה בעין אין צריך לעשרם: **בצלים**. של ששית וכו' לימא היתר שבהן העיקר שגדלו בששית להיכן הלך ותשתרי העיקר: **אתוספת קתני**. דאסורין לאכלן בשמינית דחייב לבערן אבל העיקר שרי דאמרינן היתר שבהן להיכן הלך: **הגדל בחיוב**. בשביעית חייב בביעור: **והגדיל בפטור**. דזהו העיקר הגדל בששית פטור הכי נמי קאמר תנא קמא כו': תריץ כולה מתניתין ר' שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קתני שרשבי"ג אומר הגדל כו'. ולעולם אמרי' היתר שבהם להיכן הלך: וקא מהדר גמרא לעול' ואפי' לר"ש לא אמרי' היתר שבהן להיכן הלך ועד כאן לא אמר רשבי"ג הגדל בפטור פטור דאמרינן היתר שבהן להיכן הלך דלא קא בטיל היתר היכא דלא קא טרח כגון התם שירדו עליהן גשמים וצמחו מאיליהן אבל היכא דקא טרח כגון הכא דנטען כדקתני שתיקנה וזרעה הואיל ועבד בה מעשה גידולין של איסור מבטלין את ההיתר והוי הכל אסור להכי מתעשר לפי כולה: **מעשר עליה לפי חשבון**. ואף על גב דקא טרח לגבי שאר גידולין: **היתירא זרעי אינשי**. דבר שהוא מתוקן רגילים בני אדם לזרוע וסגי ליה בשני מעשרות במעשר ראשון ומעשר שני אבל דבר של איסור אין רגילין בני אדם לזרוע והואיל ואיהו קא זרע באיסורא שזרעה בלא תרומה ומעשר קנסינן ליה השתא שמעשר אותו עישור שהיה לו ליתן אשתקד שלא ישתכר בכך:

גופא,

אמר רבי יוחנן:

ליטרא בצלים שתיקנה, וזרעה - מתעשרת לפי כולה.

יטיב רבה וקאמר להא שמעתא.

אמר ליה רב הסדא:

מאן צאית לה ולרבי יוחנן רבך?

היתר שבהן להיכן הלך?

אמר ליה:

מי לא תנן דכוותה: "בצלים שירדו עליהם גשמים וצימחו,

נט, ב, אם היו עליו שלהן שחורין - אסורין,

הוריקו - מותרין" (שביעית ו,ג).

וכי "שחורין" - אמאי "אסורין"?

לימא: היתר שבהן להיכן הלך?

אמר ליה: מי סברת על עיקר קתני? אתוספת קתני "אסורין".

אי הכי, מאי אתא רבן שמעון בן גמליאל למימר?

דתניא:

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:

הגדל בחיוב - חיוב,

הגדל בפטור - פטור".

תנא קמא נמי הכי אמר!

כולה מתניתין - רבן שמעון בן גמליאל קתני לה.

עד כאן לא שמעת ליה לרבן שמעון בן גמליאל דלא קא טרח,

אבל היכא דקא טרח - בטיל ברובא.

וכל היכא דקא טרח בטיל ברובא!?

והרי ליטרא מעשר טבל, דקטרח,

וקתני: "ואותה ליטרא מעשר עליו ממקום אחר לפי חשבון"!

שאני גבי מעשר,

דאמר קרא: "עשר תעשר [את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה]" (דברים יד, כב),

והיתירא - זרעי אינשי,

איסורא - לא זרעי אינשי.

13. נט, ב - ס, א

רש"י

תרומה. דאין גידולי היתר מעלין את האיסור :
בגידולי גידולין קאמר. דהכי קאמר גידולי בצל של תרומה שנטעה ורבו גידוליו על עיקרו דהוו להו גידולי גידולין :
תנינא וכו'. דגידולי גידולין של תרומה חולין :
אפי' בדבר שאין זרעו כלה. כגון בצל גידולי גידולין מותר :
בדבר שזרעו כלה. כגון חיטים גידולי גידולין דזהו השני : תריץ רבויא של גידולי גידולין דרבו גידוליו על עיקרו מותר קא' משמע לן. כלומר הא אתא לאשמועינן גידולי גידולין של בצל של תרומה ורבו אותן גידולין על עיקרו מותר דזהו השלישי :

גופא:

אמר רבי חנינא תירתאה אמר רבי ינאי:
 בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידוליו על עיקרו - מותר.

ס, א למימרא: דגידולי אהיתר מעלין את האיסור?

והתנן:

"גידולי תרומה - תרומה" (תרומות ט, ד)!

בגידולי גידולין קאמרין.

הא נמי תנינא:

"גידולי גידולין - חולין"!

הא קא משמע לן:

אפילו בדבר שאין זרעו כלה.

והתנן:

"הטבל - גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה.

אבל דבר שאין זרעו כלה - גידולי גידולין אסורין" (תרומות ט, ד).

רבויא דרבו גידולין על עיקרו - מותר קא משמע לן.

הדרן עלך הנודר מן הירק